

■ بمب: یک عاشقانه

■ پرواز در شب

■ تنگه ابوقریب

پرونده
روزنامه صبا؛ درباره
شخصیت‌های ماندگار
نوجوانان در سینمای
دفاع مقدس

پرده نقره‌ای و روایت نقش بچه‌ها در جنگ

خدا حافظ رفیق

- کارگردان: بهزاد بهزادپور
- سال ساخت: ۱۳۸۲
- بازیگران نقش نوجوان: هومن پزیشک و علی نقطه‌سنگ

«خدا حافظ رفیق» اثری اپیزودیک و خاص در سینمای دفاع مقدس است که باتوجه به تم آن، مخاطبان زیادی هم در طول این سال‌ها داشته. بهزادپور در اپیزود «یک لحظه رنگین کمان» به سراغ روایت نوجوانانی می‌رود که حضورشان در فضای جنگ با وجهی عاطفی و معنوی پیوند می‌خورد. این فیلم تلاش می‌کند بخشی از تجربه رزمندگان نوجوان را نه صرفاً از منظر حضور در میدان نبرد، بلکه از دریچه خاطره، رفاقت و نگاه انسانی به جنگ روایت کند.

در این میان، حضور نوجوانان به فیلم اجازه می‌دهد بخشی از فضای دفاع مقدس را از زاویه نسلی بازگو کند که در سنین پایین با تجربه‌هایی بسیار بزرگ‌تر از سن خود مواجه شدند. بهزاد بهزادپور از فیلمسازانی است که بخش قابل توجهی از کارنامه‌اش با دفاع مقدس و روایت رزمندگان پیوند خورده است. «خدا حافظ رفیق» شناخته شده‌ترین تجربه سینمایی اوست و پس از آن نیز در آثاری با مضمون دفاع مقدس و ارزش‌های مرتبط با آن فعالیت داشته است. در «خدا حافظ رفیق»، توجه به نسل جوان و رزمندگان کم سن و سال در ساختار روایت اهمیت ویژه‌ای دارد.

نوجوانان دارد. «عمو سیبیلو» و «سفر» را با حمایت کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ساخت و «باشو» نیز جزو شاخص‌ترین آثار او درباره نوجوانان است. توجه به کودک و نوجوان در آثار او پیشتر از جنس روایت و نگاه انسانی است تا صرفاً ساخت فیلم برای این گروه سنی.

پرواز در شب

- کارگردان: رسول ملاقلی‌پور
- سال ساخت: ۱۳۶۵
- بازیگر نقش نوجوان: هادی جلیلی

«پرواز در شب» از آن دسته فیلم‌های دفاع مقدس است که نوجوان را در متن فضای جبهه قرار می‌دهد. حمید، حمید، نوجوانی است که در دل مأموریت و شرایط دشوار جنگی، در کنار رزمندگان قرار می‌گیرد و حضورش صرفاً به یک شخصیت فرعی محدود نمی‌شود. فیلم با قرار دادن او در موقعیت‌های سخت، تصویری از نسلی ارائه می‌کند که خیلی زود با مفاهیمی مانند مسئولیت، فداکاری و ایستادگی مواجه شد.

رسول ملاقلی‌پور بیشتر با سینمای جنگ شناخته می‌شود و بخش مهمی از کارنامه‌اش به تجربه مستقیم او از سال‌های جنگ باز می‌گردد. پیش از «پرواز در شب»، فیلم «نینوا» را ساخت و بعدها آثاری چون «سفر به چراه»، «هیوا» و «مزرعه پدری» را کارگردانی کرد. کاراکتر نوجوان حمید در «پرواز در شب» از معدود شخصیت‌های نوجوان شاخص در کارنامه اوست.

باشو، غریبه کوچک

- کارگردان: بهرام بیضایی
- سال ساخت: ۱۳۶۴
- بازیگر نقش نوجوان: عدنان عفراویان

«باشو، غریبه کوچک» یکی از مهم‌ترین نمونه‌های حضور کودک در سینمای جنگ ایران است؛ فیلمی که جنگ را نه از سنجر، بلکه از زاویه کودکی نشان می‌دهد که همه چیزش را در اثر جنگ از دست داده است. باشو، کودکی جنگ‌زده از جنوب کشور، پس از ویرانی خانه و از دست دادن خانواده‌اش، سر از شمال ایران درمی‌آورد و در خانه نایی جان پناه می‌گیرد. تفاوت زبان، فرهنگ و سبک زندگی میان باشو و خانواده‌ای که به آن پناه آورده، بخش مهمی از روایت فیلم را شکل می‌دهد و در نهایت، این کودک جنگ‌زده به نقطه اتصال دو جغرافیای متفاوت تبدیل می‌شود.

اهمیت «باشو» فقط به ماندگاری شخصیت آن محدود نمانده و فیلم در مرور تاریخ سینمای کودک و نوجوان نیز جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده است. در نظرخواهی «چهل سال سینمای کودک و نوجوان» که با حضور منتقدان و نویسندگان سینمایی برگزار شد، «باشو، غریبه کوچک» به عنوان بهترین فیلم نوجوان و بهترین فیلمنامه انتخاب شد و عدنان عفراویان نیز در میان نامزدهای بهترین بازیگر کودک قرار گرفت. اگرچه این بازیگر نتوانست وارد مسیر حرفه‌ای بازیگری شود.

بهرام بیضایی در کنار «باشو، غریبه کوچک»، سابقه مشخصی در کنار «باشو، غریبه کوچک» و

پگاه زارعی

گزارش

جنگ، فارغ از همه ابعاد نظامی و سیاسی‌اش، پیش از هر چیز بخشی از زندگی یک جامعه را دستخوش تغییر می‌کند و کودکان و نوجوانان نیز از این قاعده مستثنی نیستند. به همین دلیل، یکی از مسیرهای مهم برای بازخوانی سال‌های دفاع مقدس در سینمای ایران، نگاه کردن به جنگ از زاویه کودکان و نوجوانانی است که یا مستقیماً درگیر آن شده‌اند یا زندگی‌شان تحت تأثیر این واقعه قرار گرفته است. سینمای ایران در بیش از چهار دهه گذشته، بارها سراغ این زاویه رفته و شخصیت‌های کودک و نوجوانی را به تصویر کشیده که گاه قهرمان اصلی داستان بوده‌اند و گاه در دل روایت بزرگسالان، نقشی تعیین‌کننده پیدا کرده‌اند. این حضور فقط به معنای قرار دادن یک شخصیت کم سن و سال در کنار رزمندگان یا خانواده‌ها نیست؛ در بسیاری از این آثار، نوجوان نقطه‌ای است که مخاطب از طریق او با جنگ مواجه می‌شود. نوجوانی که ناگهان مجبور می‌شود زودتر از سن خود بزرگ شود، نوجوانی که در میانه جنگ مسئولیتی جدی برعهده می‌گیرد، نوجوانی که شاهد بخشی از تاریخ است و آن را با خود حمل می‌کند یا کودکی که جنگ، زندگی معمولی او را برای همیشه تغییر می‌دهد. در واقعیت نیز نوجوانان بخشی از نسلی بودند که در سال‌های دفاع مقدس در صحنه‌های مختلف حضور داشتند و نمونه‌هایی مانند گروه ۲۳ رزمنده نوجوان که اعضای آن بین ۱۳ تا ۱۷ سال داشتند، بخشی مستند از این واقعیت تاریخی است.

اهمیت این شخصیت‌ها در سینمای ایران را می‌توان از حضور برخی از همین آثار در جشنواره بین‌المللی فیلم‌های کودکان و نوجوانان و جوایزی که به آنها تعلق گرفته نیز دنبال کرد. فیلم‌هایی مانند «اتوبوس شب»، «کودک و فرشته»، «۲۳ نفر» و «بدو» در دوره‌های مختلف این جشنواره مورد توجه قرار گرفته و جوایزی را به دست آورده‌اند. «باشو، غریبه کوچک» نیز در نظرخواهی «چهل سال سینمای کودک و نوجوان» به عنوان بهترین فیلم نوجوان و بهترین فیلمنامه انتخاب شد. در ادامه، ۱۰ فیلمی را مرور می‌کنیم که هر یک به شکلی متفاوت، حضور کودکان و نوجوانان در سال‌های جنگ تحمیلی در دهه ۶۰ را به تصویر کشیده‌اند، به امید آنکه در سینمای امروز ما نیز آثاری با همین کیفیت درخصوص نقش کودکان و نوجوانان در دو جنگ تحمیلی یک سال گذشته ساخته شود.

■ موقعیت مهدی

■ یدو